

Til: Ekspertgruppen for virkemidler for å fremme sirkulære aktiviteter

Andre innspill fra Forbrukerrådet

Forbrukerrådet viser til vårt skriftlige innspill datert 20.08.24, samt møtet i referansegruppen 13. januar der ekspertgruppen selv trakk fram flere viktige saksfelter. Her kommer innspillene vi kom med i møtet skriftlig. I noen tilfeller har vi også med utfyllende informasjon og bakgrunn til temaene. Vi har valgt å sortere innspillet i tråd med temaene ekspertgruppen trakk fram.

Reparasjoner

Svekkede forbrukerrettigheter til låneprodukter ved reparasjon

Endringer i forbrukerkjøpsloven som trådte i kraft 1.1.24 svekker forbrukernes rettigheter til låneprodukt ved reparasjon for produkter som ikke fungerer tilfredsstillende.

Slik forbrukerkjøpsloven var fram til 1.1.24 ga § 30, tredje ledd forbrukeren rett til et låneprodukt ved avhjelp.

«Hvis selgerens avhjelp vil medføre at forbrukeren i mer enn en uke vil bli avskåret fra å bruke tingen, kan forbrukeren kreve å få stilt en erstatningsgjenstand til rådighet for selgerens regning. Dette gjelder likevel bare hvis kravet fremstår som rimelig sett i forhold til forbrukerens behov og den kostnad eller ulempe som selgeren påføres.»

I den nye forbrukerkjøpsloven er dette tatt ut og rettigheten er beskrevet i § 30 første ledd.

«Avhjelp skal skje uten kostnad, uten vesentlig ulempe for forbrukeren og innen rimelig tid etter at forbrukeren har reklamert over mangelen. Ved avgjørelsen av om avhjelpen er i samsvar med første punktum, skal det blant annet legges vekt på om selgeren for egen regning stiller en erstatningsgjenstand til rådighet for forbrukeren forutsatt at dette fremstår som rimelig ut fra forbrukerens behov.» (vår understreking)

Fra å være en eksplisitt rettighet er dette nå endret til å være et forhandlingspunkt der forbrukeren må argumentere for hvorfor dette er nødvendig. Dette sikrer ikke likebehandling, og lar det i større grad være opp til forhandlere hvem som får et slikt tilbud. Det er stor forskjell på hvor sterkt ulike forbrukergrupper står opp mot næringsdrivende i slike tilfeller, og dette kan særlig ramme forbrukere som allerede står i sårbare situasjoner. Et tilbud om avhjelp i form av reparasjon uten låneprodukt kan i flere tilfeller ende med at forbruker heller kjøper et nytt produkt framfor å kreve sine rettigheter innenfor garanti- og reklamasjonsperioden. For de fleste vil det ikke være mulig å klare seg flere uker uten for eksempel vaskemaskin eller mobiltelefon. Forbrukerrådet mener at forbrukernes rettigheter til låneprodukter bør styrkes i lovverket.

Øvrige tiltak som kan gjøre reparasjon mer tilgjengelig og attraktivt for forbruker

Å gjøre reparasjoner mer tilgjengelig handler også om å få sikret at det er reparasjonstjenester tilgjengelig i hele landet. Det krever et større marked, og der kan krav overfor større aktører være en pådriver. Forbrukerrådet er kjent med at det i deler av forsikringsbransjen nå i større grad vektlegges reparasjon framfor nye produkter. Vi er kjent med at Fremtind har vektlagt reparasjon for mobiltelefoner og er oppe i 80 % reparasjon av mobilskader¹. I en større sammenlignende analyse gjennomført av Søderberg og partners er det likevel kun to selskaper, Tryg og Storebrand, som får grønt lys i alle vurderte kategorier innenfor skadeforsikring². Det viser at det i enda større grad kan stilles krav til økt sirkularitet i forsikringsbransjen. I tillegg kan det offentlige i større grad vektlegge muligheten for reparasjon i sine innkjøp.

Pris er en barriere for reparasjon. Økt etterspørsel etter reparasjonstjenester kan på sikt også bidra til å gjøre reparasjonstjenester rimeligere for forbruker. I tillegg bør man fjerne eller redusere mva for reparasjonstjenester. Garanti på reparasjon kan også øke konkurransedyktigheten til reparasjon sett opp mot å kjøpe nytt. Forbrukere trenger informasjon om hvorvidt et produkt er reparerbart og hva som kan repareres, samt hvordan forbrukere kan gjøre mindre reparasjoner selv og hvordan de kan gå frem for å få produktet reparert.

Noe av dette vil styrkes gjennom økodesignregelverket i EU og Norge. Det gjelder både informasjon om hvordan et produkt kan demonteres slik at det kan repareres, krav til at dette skal kunne gjøres med vanlige verktøy, samt strenge krav til tilgang til reservedeler. Forbrukerrådet er også opptatt av at det skal være lett å få tak i slitedeler. Forbrukerrådet er positive til reguleringer som vil øke mulighetene til reparasjon og som samtidig styrker forbrukernes rettigheter til å gjøre reparasjon selv eller hos de aktørene de selv velger.

Mindre avfall og økt materialgjenvinning

Det er sammenheng mellom overforbruk og store avfallsmengder

Forbrukerrådet mener at det er nødvendig å koble avfallsreduksjon til kjøpepress og påfølgende overforbruk. Vi har tall som viser at omtrent halvparten av forbrukere kjøper mer enn de hadde planlagt som følge av markedsføringsteknikker fra kundeklubber. I aldersgruppen under 30 år hadde hele 82 % kjøpt mer enn de planla. Flere slike kjøp ender som avfall, og i en del tilfeller uten å være brukt. En undersøkelse i regi av Forbrukerrådet viser at 4 av 10 kaster produkter de er misfornøyde med og som de har kjøpt fra internasjonale netthandelsplattformer slik som Temu³.

¹ <https://www.fremtind.no/sirkular-forsikring/mobilreparasjon/>

² Se tabell side 6 i denne rapporten. https://www.soderbergpartners.no/globalassets/no/om-oss/barekraft/2024_analyse_barekraftig-skadeforsikring.pdf

³ Undersøkelsen ble gjennomført av Yougov på vegne av Forbrukerrådet høsten 2024. Foreløpig upublisert.

I tillegg til åpenbar reklame fra for eksempel kundeklubber utsettes forbrukere også for mer skjult markedsføring, blant annet fra mangelfullt merket reklame fra influensere i sosiale media.

Digital markedsføring personrettes i svært mange kanaler, og summen av markedsføringsmetoder og mengde kan utgjøre et kjøpepress som påvirker forbrukere til å kjøpe mer enn de hadde tenkt, noe som kan ha negative konsekvenser både for den enkeltes økonomi og for miljøet.

I forbindelse med arbeidet med Digital Fairness Act i EU, skal en adressere bekymringer for at nye teknologier og datadrevne praksiser blir brukt til å underminere forbrukervalg og få dem til å ta beslutninger som går mot deres egne interesser. Blant problematiske praksiser det er snakk om å regulere strengere, er såkalte dark patterns, eller manipulerende design, som påvirker forbrukere til å bruke mer penger enn de hadde tenkt. Eksempler på slike praksiser som Forbrukerrådet mener at det kan være verdt å se på strengere regulering av, er tidspress og at det legges til rette for at forbrukere skal kjøpe nå og betale senere. For å få bukt med et kjøpepress som kan skade både den enkeltes private økonomi og miljøet kan det være nødvendig å utvide svartelisten for urimelig handelspraksis til å omfatte flere slike praksiser og senke terskelen for hva som regnes som aggressiv markedsføring. Det kan også være et behov for helt ny regulering som på mer helhetlig vis legger vekt på det samlede kjøpepress forbrukeren utsettes for ved vurderingen av det samme.

Digitalt drevet foreldelse

Det er også problematisk at forbrukere kan måtte ende opp med å erstatte velfungerende produkter fordi de enten ikke lenger får nødvendige programvareoppdateringer, eller fordi ulike enheter bare kommuniserer med andre fra samme produsent eller med samme type operativsystem. Det kan for eksempel gjelde smartklokker og mobiltelefoner, eller ulike type smarthusssystemer. Å stille strenge krav til programvareoppdateringer slik det gjøres i Økodesignregelverket fra EU er et viktig virkemiddel. I tillegg må det også stilles krav til standarder som sikrer at produkter fra ulike produsenter kan kommunisere med hverandre (interoperabilitet) og at man kan overføre data fra et system til et annet (dataportabilitet). Det hindrer samtidig innelåsing der forbrukere basert på et kjøp føler seg presset til å fortsette å kjøpe produkter fra samme produsent for å få all nødvendig funksjonalitet.

Sirkulær avfallshåndtering må være fri for potensielt helse- og miljøskadelige kjemikalier

Sist er vi opptatt av at en høyere grad av materialgjenvinning må innebære strengere reguleringer av potensielt helse- og miljøskadelige stoffer. Dagens reguleringer av kjemikalier går sent, og det går ofte flere år fra de første studiene viser potensielle skadelige effekter til reguleringer begrenser bruken. Forbrukerrådet mener det er nødvendig å ha en langt høyere grad av føre-var som prinsipp for regulering av miljøgifter, samt at man i større

grad bør regulere stoffgrupper slik at ikke bruken av et skadelig stoff erstattes med et stoff som har lignende egenskaper og skadevirkninger.

Ikke minst er det spesielt viktig å hindre at det importeres varer med innhold av kjemikalier som er faset ut i Norge og EU, som så går inn i sirkulære kretsløp her. Dette gjelder alle former for import, men en importform som utgjør et særlig tiltakende problem er den som foregår gjennom internasjonale netthandelsplattformer. Dagens regelverk gjør at den enkelte forbruker er ansvarlig importør ved innførsel av produkter fra slike plattformer. Dette fører til manglende etterlevelse av importregler, da den jevne forbruker verken kjenner regelverket eller egen status som ansvarlig importør.

Norske forbrukere har spesielt høyt og raskt økende forbruk av varer fra plattformer som Temu og andre utenomeuropeiske nettbutikker. Tester har vist at produkter fra slike handelsplattformer kan inneholde kjemikalier som er forbudt eller over grenseverdiene i Norge og EU. Dette utgjør risikoer både for den enkeltes helse og miljøet, og er til hinder for gode sirkulære systemer. Det er sterkt behov for å få på plass reguleringer som gjør at manglende produktsikkerhet ikke i praksis blir et konkurransefortrinn gjennom lave priser.

Spesielt bekymringsfullt er det at mange av produktene som importeres er ment for barn, som kan tåle skadelige kjemikalier dårligere enn voksne. Produkter for barn er også en stor kategori innen brukthandel, så det er grunn til å følge opp dette særskilt i arbeidet med økt sirkularitet.

Øvrige momenter

Produsentansvarsordninger bør oppdateres til å gjelde flere produktgrupper og i større grad ha betydning for hele livsløpet slik at produkter i større grad lages for å vare og at avfallsmengden reduseres. Forbrukerrådet støtter blant annet økomodulering som et virkemiddel for å få dette til.

Forbrukerrådet ser også at økodesignregelverket vil stille økte krav til levetid på produkter. Dette er svært positivt, og bør samtidig følges av økt reklamasjonstid og forbedrede garantier.

Systemskifter

9 av 10 forbrukere ønsker å ta mer bærekraftige valg, men for de fleste er dette vanskelig å få til. Myndighetene bør vektlegge reguleringer gjøre det enkelt, trygt og økonomisk gunstig å ta bærekraftige valg.

Forbrukerrådet er opptatt av at sirkulære forretningsmodeller også må være forbrukervennlige. Våre undersøkelser av utleie av ting i 2023⁴ og 2024⁵ viser at dette ikke er tilfelle, men derimot at de fleste aktører som leier ut ting som biler, verktøy, klær og sportsutstyr ikke sikrer forbrukere grunnleggende forbrukerrettigheter. Forbrukerrådet mener også at garanti på reparasjoner vil være en styrking av forbrukerrettighetene som gjør det tryggere å ta det bærekraftige valget om å reparere.

God forbrukerinformasjon er en nødvendig forutsetning for at forbrukere skal kunne ta gode valg. Forbrukerrådet er positive til at økodesignregelverket vil bety at mer informasjon vil bli tilgjengelig i digitale produktpass, men vil advare mot å tro at dette dekker forbrukers behov for lett forståelig informasjon i kjøpsøyeblikket. Det må også stilles krav til at det på produkter eller emballasje er informasjon om levetid, reparerbarhet og annen lett forståelig og godt dokumentert bærekraftsinformasjon.

Virkemidler når klima- og miljøproblemer oppstår i utlandet

De høye miljøkonsekvensene knyttet til vårt forbruk handler om at vårt forbruk er i verdenstoppen. Tiltakene nevnt i punktene over vil bidra til å styrke forbrukerrettigheter og forbrukerbeskyttelse, samtidig som de bidrar til å redusere overforbruk og negative miljøkonsekvenser både nasjonalt og internasjonalt.

Oslo, den 31. januar 2025

Vennlig hilsen

Forbrukerrådet

Elin Volder Rutle

Fagsjef bærekraft

---

⁴ <https://www.forbrukerradet.no/siste-nytt/utleie-av-produkter-og-tjenester-elendig-forbrukervern-hos-tre-av-fire-utleieaktorer/>

⁵ <https://www.forbrukerradet.no/siste-nytt/fortsatt-elendig-forbrukervern-i-utleiemarkedet/>